पर्वमुच्चैःश्रवानामप्रथमंसूर्यमावहत् तस्मात्साग्नेर्नैरैस्तत्रपूज्यो सोश्वरूपान्विते पूजनीयाश्चतुरंगानवमीयावेदेवाहि शांतिस्वस्त्ययनं।
कार्यंतदास्तेषांदिनेदिने धान्यंभस्मातकंकुष्टंवचासिद्धार्थकांस्तथा पंचरंगेणसूत्रेणकंठेतेषांतुबंधयेत् वायव्यैर्वारुणैःसौरैर्मंत्रैश्च
स्क०र० रैःसवैष्णवैः वैष्णवेदैवस्तथाग्नेयैर्होमःकार्योदिनेदिने तुरंगारक्षणीयास्तुपुरुषैःशस्त्रपाणिभिः हरिरुपतःकश्चित्तत्रनचवाह्याःकथं
१५ चनेति तथा जोस्त्रायोगेपुरात्तस्रगजाश्चाष्टौमहाबलाः पृथिवीमवहन्पूर्वंसशैलवनकाननां कुमुदैरावणःपद्मःपुष्पदंतोथवामनः
सुप्रतीकोंजनोनीलःतस्मात्तांस्तत्रपूजयेत् शाक्राद्दक्षांसमारभ्यनवम्यंतंचपूर्ववदिति अत्रैवप्रतिपदाद्यष्टमीपर्यंतंजपार्थिनान्ये
नलोहाभिसारिकाख्यंकर्तव्यं तथाचभविष्योत्तरे जयाभिलाषीनृपतिःप्रतिपत्प्रभृतिक्रमात् लोहाभिसारिकंकर्मकारयेद्यावदष्टमी प्र
गुरुप्रवणेदेशेपताकाभिरलंकृतं मंडपंकारयेद्दिव्यंनवसप्तकरंशुभं वोडशकरमित्यर्थः आग्नेय्यांकारयेत्कुंडं हस्तमात्रंसुशोभनं मे
खलात्रयसंयुक्तंयोन्याचस्वस्यलाभया राजचिह्नानिसर्वाणिशस्त्राणिच आनीयमंडपेतानिसर्वाण्यधिवासयेत् ततस्तुब्राह्मणैःस्नातःशु
क्लांबरधरःशुचिः ओंकारपूर्वकैर्मंत्रैस्तल्लिंगैर्जुहुयात्घृतं लोहनामाभवेत्सर्वदानवःसुमहाबलः सदेवैःसमरेकुद्धैर्बहुधाशकलीकृ
तः तदंगेसंभवंसर्वंलोहंयत्दृश्यतेक्षितौ लोहाभिसारिकंकर्मतेनेतदभिणास्मृतं शस्त्रंमंत्रमंत्रैर्हुतशेषंपायसंघृतसंयुतं हुतशेषं
तुरंगाणांराज्ञांनाम्नपहारयेत् बद्धान्पलायनात्तस्मादिगजाश्चान्समलंकृतान् भ्रामयेन्नगरेनित्यंनरेंद्रोथपुरःसरान् प्रत्यहंनृपतिस्नात्वा
संपूज्यपितृदेवताः पूजयेद्राजचिह्नानिफलमाल्यानुलेपनैः हुतशेषंप्रदातव्यंकौपनानिकेगजे तस्याभिरक्षणाद्राज्ञोविजयःसमुदाहृतः
पूजामंत्रांश्चवक्ष्यामिपुराणोक्तानहंतव यैःपूजिताःप्रयच्छंतिकीर्तिमायुर्यशोबलं यथाचद्रिक्षितात्स्पतिशिवायेमांवसुंधरां तथाश्वादप
राज्ञानोविजयारोगस्त्वहृपे छत्रमंत्रः गंधर्वकुलजातस्त्वंमाभूयाःकुलदूषकः ब्राह्मणःसत्यवाक्येनसोमस्यवरुणस्यच प्रभावाच्चहुता
शनस्यवर्धयत्वतुरंगमतेजसाचैवसूर्यस्यमुनीनांतपसातथा रुद्रस्यब्रह्मचर्येणपवनस्यबलेनच स्मरत्वंराजपुत्रत्वंचकौस्तुभंचमणिंस्मर राम
यांगतिंब्रह्महागच्छेत्पितृहामातृहातथा भूमिहाननृतवादीचक्षत्रियश्चपराङ्मुखः सूर्याचंद्रमसौवायुर्यावत्पश्यंतिदुष्कृतिः व्रजत्वंतांगतिंक्षिप्रं १९
सवपापंभवत्तदा निष्कृतायाहिवाछत्रोपुर्दध्वनितुरंगम रिपून्विजित्यसमरेसहभर्त्रासुखीभव अश्वमंत्रः शक्रकेतोमहावीर्यशंखसवर्णा
दीयाम्यहं यत्सिन्नैवैनेतयत्वंयथानारायणध्वज कश्यपेवामतत्रात्ताननमारेविष्णुवाहने अप्रमेयदुराधर्षरणोदेवारिसूदनं गरुत्मगतिस्त्वयिसंनिदि
तायते कुमुदैरावणोपद्मःपुष्पदंतोथवामनः सुप्रतीकोंजनोनीलएतेवदेवयानयः तेषांपुत्राश्च

विशेषतः शत्रूणां च विनाशार्थं कालिकां पूजयेन्नरः संग्रामे जयकामी च चंडिकां परिपूजयेत् दुःखदारिद्र्यनाशाय व्यसने नाशाय च महापापवि-
नाशाय शांभवीं च प्रपूजयेत् सर्वलोकवशार्थं शत्रूणां उग्रसाधनकर्मणि दुर्गां दुर्गतिनाशाय पूजयेद्भक्तितो बुधः सौभाग्यं धनधान्यादि वांछि-
तार्थफलाय वै सुभद्रां पूजयेन्मंत्री दासीदासविवृद्धये पूजाप्रकारस्तु तत्रैव प्रातःकालविशेषेण कृतावश्यको विशेषतः आवाहयेत्तत्र
कन्यां मंत्रेणानेन भार्गव। मंत्राक्षरमयीं लक्ष्मीं मातॄणां रूपधारिणीं नवदुर्गात्मिकां साक्षात्कन्यामावाहयाम्यहं आवाहनमंत्रः ततः संपूज्य
देवीं नाममंत्रैरेभिः पृथक् २ पूजामंत्रः जगत्पूज्ये सर्वशक्तिस्वरूपिणी पूजां गृहाण कौमारि जगन्मातर्नमोस्तु ते कुमार्याः त्रिपुरां त्रिपुराधारां
त्रिवर्गज्ञानरूपिणी त्रैलोक्यवंदितां देवीं त्रिमूर्तिं पूजयाम्यहं त्रिमूर्तेः कालात्मिकां कलातीतां कारुण्यहृदयां शिवां कल्याणजननीं।
नित्यं कल्याणीं पूजयाम्यहं कल्याण्याः अणिमादिगुणाधारां अकाराद्यक्षरात्मिकां अनंतशक्तिकां लक्ष्मीं रोहिणीं पूजयाम्यहं रोहिण्याः॥
कामचारीं शुभां कांतां कालचक्रस्वरूपिणीं कामदां करुणोदारां कालीं संपूजयाम्यहं काल्याः चंडवीरां चंडमायां चंडमुंडप्रभंजिनीं पूजयामि
सदा देवीं चंडिकां चंडविक्रमां चंडिकायाः सदानंदकरीं शांतां सर्वदेवनमस्कृतां सर्वभूतात्मिकां लक्ष्मीं शांभवीं पूजयाम्यहं शांभव्याः
दुर्गमे दुस्तरे कार्ये भवदुःखविनाशिनीं पूजयामि सदा भक्त्या दुर्गां दुर्गार्तिनाशिनीं दुर्गायाः सुंदरीं स्वर्णवर्णाभां सुखसौभाग्यदायिनीं सुभद्र-
जननीं देवीं सुभद्रां पूजयाम्यहं सुभद्रायाः एवमभ्यर्च्य कुमारीणां शुभलक्षणैः कुंकुमैश्चंदनैश्चैव गंधपुष्पाक्षतादिभिः नानाविधै-
र्भक्ष्यभोज्यैर्भोजयेत्सात्त्विकैरपि हीनाधिकांगीं कुष्ठादिविकारां कुकुलोद्भवां ग्रंथिस्फुटितशीर्णांगीं रक्तपूयव्रणांकितां जात्यंधां केकरीं का-
णां कुरूपां तनुरोमशां संत्यजेद्रोगिणीं कन्यां दासीगर्भसमुद्भवां रोगिणीं सुप्रसन्नांगीं सुरूपां व्रणवर्जितां एकवंशसमुद्भूतां कन्यां सम्यक्
प्रपूजयेत् ब्राह्मणीं सर्वकार्येषु जयार्थे नृपवंशजां लाभार्थे वैश्यवंशोत्थां सुतार्थे शूद्रवंशजां दारुणे चांत्यजातीनां पूजयेद्विधिना
नरः इति क्वचित्तु सर्वासामेक एव मंत्र उक्तः मंत्राक्षरमयीं लक्ष्मीं मातॄणां रूपधारिणीं नवदुर्गात्मिकां साक्षात्कन्यामावाहयाम्यहमिति अत्रैव पा-
रायणमुक्तं रुद्रयामले सर्वेषां तु [illegible] तेषां च [illegible] काम्यदेव्याराधनाप्रवाह इति तथा देवीपुराणे पुष्पाद्यैर्दिवसं कुर्या-
च्चंडिकापूजनादिकं त्रिगुणात्त्रिगुणं यावत्सर्वेषां नवमीतिथिः [illegible] वार्षिकीमिति अशक्तो पूजादिकं कन्यैकेन कारणीयम्
स्वयं वा अन्यतो वापि पूजयेत्सततं नवमीति देव्यागमात् इदं च कुमारीपूजनं नवरात्रे कुर्यादिति नवसु दिवसेषु पूजनं कार्यं विकल्प-
देवार्चाप्रत्यहं कुर्यादुभयतिथिधर्मप्रदीपात् अन्यत्र प्रयोगे पूजा मुक्तं मत्स्यसूक्ते देवीपुराणे अष्टमीनवम्युक्ता प्रतिपत्स्वातीयुक्ता दशाब्देन

देवुगीयसे त्वयिस्थितःशिवःशांसंवोपराक्रःसुरेश्वरः त्वयिस्थितो हरिर्देवःत्वदर्थंतप्यतेतपः नमस्तेसर्वतोभद्रसर्वरोभवमन्यते: त्रैलोक्यं।
जपसर्वस्वं सिंहासनंनमोस्तुते सिंहासनमंत्रः लोकाभिसारिकं कर्मकृत्वैवंमंत्रपूर्वकमिति प्रतिपदीपूजाप्रकार विशेषोभविष्ये
ह०र० केशसंस्कारद्रव्याणिप्रदद्यात्प्रतिपदिने पट्टडोरंद्वितीयायांकेशसंयमहेतवे दर्पणंचतृतीयायांसिंदूरालक्तकंतथा मधुपर्कंचतुर्थ्यांतुति
१० लकंनेत्रमंडनं पंचम्यामंगरागंचरत्नद्यालंकरणानिच अष्टम्यांविल्वतरोर्वा धूपंसप्तम्यांतुकारयेत् सप्तम्यांप्रातरानीयगृहमध्येत्रवेशयेत्
उपोषणमथाष्टम्यांआत्मशक्त्याचपूजनं नवम्यांतुयज्ञजपाःपूजांकुर्याद्वलिंतथा संपूज्यप्रेषणंकुर्याद्दशम्यांशावरोत्सवैः अनेनविधि
नायस्तुदेवीप्रणयतेनरः स्कंदवसालयेसंतुदेवींसर्वापरिस्थितामिति उपवासेस्त्रीणांविशेषः मनुःपुष्पालंकारवस्त्राणिगंधधूपानु
लेपनं उपवासेनदुष्यंतिदंतधावनमंजनं हेमाद्रौगारुडे गंधालंकारतांबूलंपुष्पमालानुलेपनं उत्तरार्धंतुपूर्ववत् अत्रश्रीवधवा
पाःस्त्रियःशीतव्रतंमासे अंतरानुरजोयोगेपूजामन्येनकारयेत् एवमाशौचेति सूतकान्नाकसमरध्वमनेनकाहुयहृतं कायिकं
उ तंतुकुर्वीतनतुदानार्चनंजयं सूतकाद्यत्किंचिदारायतरितंभवेत् सूतकानंतरंत्वहितत्कर्तव्यमतंद्रितैरितिवचनात् आश्विनशुक्ल
पंचम्यांउपांगललितावतंदाक्षिणात्येषुप्रसिद्धं तदुक्तंस्कांदे शुक्लपक्षस्यपंचम्यामिषेमासिचिरंकृतं गर्जितंसंअपोस्याज्यंदिनदक्षोसिपेतथा
ज इदंश्रायनव्रतारंभविधयं निर्वत्यावश्यकंकर्मसुवीर्यविवर्जितः चत्वारिंशत्वषाष्टोचकल्पितानिविधानतः दंतकाष्ठान्यपामार्गस्य
नदीव्रजेत् दंतधावनपूर्वाणिमज्जनानिसमाचरेत् प्रार्थनामंत्रःआयुर्बलंयशोवर्चःप्रजाःपशुवसूनिच ब्रह्मप्रज्ञांचमेधांचत्वन्नोदेहिव
नस्पते मुखदुर्गंधिनाशायदंतानांचविशुद्धये ष्ठीवनायचगात्राणांकुर्वेहंदंतधावनं दंतधावनमंत्रः ततोयथाविधिस्नात्वाशुक्लवासा
हंव्रजेत् सुचौदेशेमंडपिकांकृत्वाचातिमनोहरं सौवर्णींप्रतिमांकृत्वाविधिनातत्रपूजयेत् अथदूर्वांकुरान्साग्रान् चत्वारिंशततथाष्ट
भिः अभिमान्त्स्त्रश्रादायमंत्रमेनंजपेद्बुधः दूर्वापूजामंत्रः बहुश्रोहससततमन्मतांहरितलिका पर्ययंललितेमातस्तथामेसुमनोरथाः इ
त्युक्त्वापूजयेद्देवीमेवमेवंविधांसुधीः चत्वारिंशत्तत्कृत्वस्तु अष्टकृत्वःसमाचरेत् ततोवाणकमादायविंशत्यावटकादिकं पठमानेनमंत्रेणश्राचा राम
र्यायनिवेदयेत् तत्रमंत्रः उपांगललितेदेव्याव्रतसंपूर्तिहेतवे वायनंदीयतेतुभ्यंवर्मपिस्त्रीहरंपदंगम्यहं ततःकृपांसम्यक्कर्पवाणकानयेस्सरत्यपात्वपम १०
वनितेहस्मत्वपत्यगीतावाद्यमंगलैः प्रभातेपूजयेद्देवीततःकुर्याद्विसर्जनं तत्रमंत्रः सेवाहृनाशक्तिपुत्राचरस्पूजिता
याद्देवान्तानापतःसोहंवाघवैः रात्रौजागरणंकार्यंनृत्यगीतादिमंगलैः प्रभातेपूजयेद्देवीततःकुर्याद्विसर्जनं व्रतमेवंतुयःकुर्यात्तुतवान्यनवान्भवेतवि यावान्लोगनिर्मुक्तः
मया मातर्मयानुग्रसोपगम्यतांनिजमंदिरं नामवाग्गुरवेदद्यान्निशिवमस्याद्विसर्जनं

पौत्राश्च भवना त्वत्पुत्रैः समाश्रिताः भद्रो मंद्रो मृगश्चैव गजाः संकीर्णास्तथा वने वने प्रसूतास्ते स्मर योनिं महागज पुत्रानिष्टु महांतिं चेतिमहन्नरत्नेपादः।
पांतु त्वां वसवो रुद्रा आदित्याः समरुद्गणाः भर्तारं रक्ष नागेंद्र स्वामिनं प्रतिपालय अवाप्नुहि जयं युद्धे गमने स्वस्तिनो व्रज श्रीस्ते सोमाद्बलं विष्णो
स्तेजः सूर्याज्जवोऽनिलात् स्थैर्यं गिरेर्जयं रुद्राद्यशो देवात्पुरंदरात् युद्धे रक्षंतु नागास्त्वां दिशश्च सह दैवतैः अश्विनौ सह गंधर्वैः पांतु त्वां सर्वतः सदा ग
जमंत्रः हुतभुग्वसवो रुद्रा वायुः सोमो महर्षयः नागकिंनरगंधर्वयक्षभूतगणा ग्रहाः प्रमथास्तु महादेव्या मातृभिः सह शक्रः सेनापतिः
स्कंदो वरुणश्चाश्रितास्त्वयि प्रदहंतु रिपून् सर्वान् राजा विजयमाप्नुतु यानि प्रयुक्तान्यरिभिर्दूषणानि समंततः पतंतु परि शत्रूणां हतानि तव तेज
सा कालनेमिवधे यद्वत् त्रिपुरघातने हिरण्यकशिपोर्युद्धे युद्धे देवासुरे तथा शोभितासि तथैवाद्य शोभयास्मान् समयं स्मर नीलां श्वेतामिमां दृष्ट्वा ता
नश्यंत्वाशु नृपारयः व्याधिभिर्विविधैर्घोरैः शस्त्रैश्च युधि निर्जिताः सद्यः स्वस्था भवंत्वस्माद्वातेनोपमार्जिताः एतन्नांतरे वृतगौरीका।
लरश्रीतिथास्मला एवं त्वामसुरेंद्रस्तर्योन्मत्ता कि त्वं मयास्मृता पताकामंत्रः असिर्विशसनः खड्गो निकर्मो दुरासदः श्रीगर्भो विजयश्चैव धर्मधार
स्तथैव च इत्यष्टौ तव नामानि स्वयमुक्तानि वेधसा कृत्तिकास्तव नक्षत्रं गुरुर्देवो महेश्वरः हिरण्यं च शरीरं ते धाता जनार्दनः पिता पितामहो देवस्त्वं। देवो
मां पालय सर्वदा रूपेण त्वत्तोऽसौ(?) लक्ष्मीरिवासुरः तीक्ष्णधाराय खड्गाय तस्मै कुमारायेते नमः खड्गमंत्रः शर्मप्रदस्त्वं समरे वर्म सर्वाय
सौवृद्धि रक्ष मां रक्षणीयोऽहं अनघ त्वां नमोस्तुते वर्ममंत्रः दुंदुभे त्वं सपत्नानां घोषाद्धृदयकंपनः भव भूमिप सैन्यानां तथा विजयवर्धनः यथा त
जीमूतघोषेण हृष्यंति मत्तवारणाः तथास्तु तव शब्देन हर्षोऽस्माकं मुदावह यथा जीमूतशब्देन स्त्रीणां त्रासोऽभिजायते तथा तु तव शब्देन त्रस्यंत्वस्म
द्द्विषो रणे दुंदुभिमंत्रः सर्वायुधमहामात्र सर्वदेवारिसूदन चाप मामभिरक्ष त्वं साकं शरवरैरिह यथा विजयवर्धनः चापमंत्रः सर्वदेवरक्षसा साकं सायकसत्तमैः धृतं
केशवनरक्षार्थं संहारार्थं हि रणे च अर्पीः स्त्रिग्धं तं देवं धनुरस्त्रं नमाम्यहं चापमंत्रः पुण्यस्त्वं शंख पुण्यानां मंगलानां च मंगलं विष्णुना विधृतो
नित्यमतः शांतिप्रदो भव शंखमंत्रः शशांककरसंकाश हिमकुंदेंदुपांडुर प्रोत्सारयाशु दुरितं चामरास्त्वेव चामरमंत्रः सर्वायुधनाथ
मणिनिर्मितासि पिनाकिना शूलात्प्रभाया नालिकं कृष्णवलकृताश्वि रौद्रस्य चौडिकायाः प्रदत्तासि सर्वदुष्टनिवर्हणी तथा विस्तारिता चासि देवानां प्रीत
ये दिता सर्वसत्त्वानां भूतानां मातृनिवर्हणी छुरिके रक्ष मां नित्यं शांतिं देहि नमोस्तुते छुरिकामंत्रः प्रोत्सारणाय दुष्टानां साधुसंरक्षणाय च
ब्रह्मणा निर्मितश्चासि व्यवहारप्रसिद्धये यशोभिवृद्धये राज्ञः सुप्रभावं च मे दिशः राजा पार्थिवसर्वान्नोऽस्मद्दंड नमोस्तुते कनकदंडमंत्रः क्रियोज्जप
दानामरिष्टं चाति प्रियंकरः दुःस्वप्ननाशनः पांत्रः सर्वाभिर्विजयप्रदः सर्वेषां त्वं चापि यौवनमास्त्व सिंहासनं बलाः तेन सिंहासनेनैतत्त्वं विप्रैर्वे

कूष्माण्डे तु कूष्माण्डं श्रीफलं वा मनोहरं कन्दे वै बिल्वतं केवलान्ते दैन्ये तु रिकादिने होमस्तु पूर्वोक्तायां युताष्टम्यां पूजाहोमाद्युपोषणमित्युक्तं ।
दु॰ र॰ २२ म्यां नवम्यां बलिदानं च कर्तव्यं वै यथाविधि जपं होमं च विधिवत्कुर्यात्तत्र विभूतये इति नवम्यां चैव विधानाच्छिष्टाः समाप्ता रात्राष्टम्य
मारभ्य नवम्यां समापनीयो नवम्यामेव वा कर्तव्यः होमद्रव्यं च पंचखाद्यं तिलाज्यादि घृतं यज्ञतिलहोमैश्च दधिक्षीरघृतादिभिरिति देवीपु
राणात् मंत्रश्च जपंतीत्यादि अनेनैव तु मंत्रेण जपहोमादिकारयेदिति देवीपुराणात् केचित्तु मार्कंडेयपुराणगतसप्तशतीस्तव
न प्रतिश्लोकं स्वाहाकारांतेन तिलसर्पिर्मिश्रितपायसेन होमं कुर्वंति प्रतिश्लोकं च जुहुयात्पायसं तिलसर्पिषा इति रुद्रयामल
ग्रंथवचनं तत्र प्रमाणमुपन्यस्यंति रुद्रयामलेपि प्रधानद्रव्यमुद्दिष्टं पायसाज्यतिलास्तथा किंशुकैः सर्षपैः पुष्पैर्लाजैर्दूर्वांकुरैस्त
था यवैर्वा श्रीफलैर्दिव्यैर्नानाविधफलैस्तथा रक्तचंदनखंडैश्च गुग्गुलैश्च मनोहरैः प्रतिश्लोकं जुहुयात्सर्वद्रव्याणि वक्रमा
दिति इति महाष्टमी अथ महानवमी मन्वादि इयं नवमी दुर्गापूजायामष्टमीविद्धा ग्राह्या युग्मवाक्यात् आश्विनी
दुर्गा नवमी तथा दुर्गाष्टमी च या पूर्वविद्धैव कर्तव्या शिवरात्रिर्बलेर्दिनमिति बृहद्यमवचनाच्च तथा स्कंदपुराणे शुक्ल
पक्षे याष्टमी विद्धा मूलेन संयुता सा महानवमी प्रोक्तेति अस्यां पूजाहोमादिकं कृत्वा प्रभूतबलिदानं कार्यं प्रभूतबलिदा
नं च नवम्यां विधिवच्चरेदिति कालिकापुराणात् यदा तु नवम्यामष्टमीविद्धा न स्यात् द्वितीयदिने पि कियती भवति तदा नव
मी युतायाः पूजादिः पूर्वदिनेनुष्ठानेपि महाबलिदानमात्रं द्वितीयदिने कर्तव्यं अष्टम्यामुदिते सूर्ये दिनांते नवमी भवेत्
प्रभाते बलिदानं तु किं यस्मात्रानुलभ्येत नवम्यां तत्र सा पूज्या दुर्गा दुर्गार्तिनाशिनीति वचनात् अत्र च पूजा बलिदानरूपैव सर्वा।
देवपरं रिक्ताद्ग्यास्यादपराह्णे बलिदानं प्रकर्तव्यं तत्र स्यात्सुशुभावहं बलिदाने कृते त्वष्टम्यां राष्ट्रभंगो भवेत्तथेति देवीपुराणा
त् इयं च बलिदानं नवमीप्रयुक्तं अष्टमीप्रयुक्ते तत्रैव कर्तव्यमत्वात् द्वितीयदिने नवम्याश्च लाभे तु पूर्वेद्युरेव नवमीप्रयुक्तं का। राम
र्यं दशम्यां बलिदानं तु कुर्यात् यत्र मानवः तद्राष्ट्रं नाशमायाति समकोपद्रवैः स्फुटमिति भविष्ये नवमीप्रयुक्तस्य बलिदान २२
स्य दशम्यां करणे दोषश्रवणात् एवं नवम्यां होमः कुमारीपूजनब्राह्मणभोजनादिकं च दक्षिणाप्याचार्याय दद्यात् नवम्यां
पूर्ववत्पूजा कर्तव्या मंत्रतिथि छता दक्षिणां कुंभवस्त्रं च आचार्याय निवेदयेदिति मत्स्यसूक्तात् विसर्जनं तु दशम्यामेव कार्यं ॥

दृष्टव्यं यदा तु परदिने नवमी स्यादिदं नस्यात् तत्र दशमी सप्तमी विद्धा ग्राह्या। यदा सूर्योदये न स्यान्नवमी चापरेहनि तदाष्टमी प्रकर्त्तव्या स
प्तम्या सहिता नृपेति स्मृतिसंग्रहात्. तथा च सप्तमी च नवमी चैव नाष्टमी कविता तस्मात्सप्तमी विद्धा कार्या दुर्गाष्टमी तिथि।
ग्रस्याम सहिता न्योपेतीति स्मृतिसंग्रहात् तथाच अष्टम्याश्च भद्राया चन्द्रमा वियोरंतरं कृचित् तस्मात् सप्तमी विद्धा कार्या दुर्गाष्टमी तिथि।
रित्यादीन्यवचनान्यतद्विषयाणि एवं इयं वर्षाेभिति प्रशस्ता। अष्टम्यां मुदितस्सूर्ये दिनानि न नवमी भवेत् कुजवारो भवेत्तत्र पूजनीया प्रयत्न
तइति मत्स्यनरत्नधृतवचनात् अत्र विशेषेण स्नात्वा कार्या पूजा पूजां तथाष्टम्यां विशेषेण समाचरेत् जागरं च स्वयं कुर्याद्बलिदानं महा
निशीति कालिपुराणात् बलिदानप्रकारस्तु देवीपुराणे कन्यासंस्थे रवौ शुक्लपक्षे चाष्टम्यां प्रपूज्य तु द्रोणपुष्पैश्च बिल्वाम्रजातीपुन्नागचंपकैः पंचाब्द
लक्षणोपेतं गंधपुष्पसमन्वितं विधिवत्कालि कालीति जप्त्वा खड्गेन घातयेत् सर्वमन्त्रः ॐ कालि कालि वज्रेश्वरि लोहदण्डायै नमः इति तदुत्थं रुधिरं
मांसं गृहीत्वा पूजनादिषु नैर्ऋतेभ्यः प्रदातव्यं महाकौशिकमंत्रितं मंत्रावश्यतं कालिकापुराणे उत्तराभिमुखो भूत्वा बलिं पूर्वमुखं तथा नि
रीक्ष्य साधकः पश्चादिमं मंत्रमुदीरयेत् पशुस्त्वं बलिरूपेण मम भाग्यादुपस्थितः प्रणमामि ततः सर्वरूपिणं चण्डिकाप्रीतिदानेन दुरापच्छिना
म बांधवालिरूपाय बलि तुभ्यं नमोस्तु ते यज्ञार्थे पशवः सृष्टाः स्वयमेव स्वयंभुवा अतस्त्वां घातयाम्यद्य तस्माद्यज्ञे वधोऽवधः ऐं ह्रीं श्रीमिति
मंत्रेण तं बलिमत्स्वरूपिणं चिंतयित्वा न्यसेत्पुष्पं मूर्ध्नि तस्य तु भैरव अभिषिच्य बलिं पश्चात्करवालं तु पूजयेत् रसनात्वं चण्डिकायाः सुरलोकप्र
साधक ह्रीं ह्रीं खड्गेति मंत्रेण धात्वा खड्गं च पूजयेत् पूजयित्वा ततः खड्गं ॐ ह्रीं फडिति मंत्रकैः गृहीत्वा कालखड्गं च दद्याद्बलिमुत्तमं ऐं ह्रीं श्रीं कौ
शिकीति रुधिराख्यापयामिति स्थाने नियोजयेत् दक्षशिरस्सप्रदीपकं एवं बलिविधानेन फलं प्राप्नोति साधकः बलिदाने तु दुर्गायाः सर्वत्रैव वि
धिस्मृत इति इदं च बलिदानं मांसभक्षिणां सामान्येन धर्ममिप क्षत्रियादि विषयमेव ब्राह्मणस्य तु सात्विकी जयपत्राद्यैर्निरामिषै
रितीयमेव पूजा भवति तस्य सात्विककर्मत्वात् अधिकारस्य भगवद्गीतादिषु प्रसिद्धत्वात् सूत्रे सूक्तं राजकर्तृकत्वं देवीपुराणे तदर्थयामिनीशेय।
विजयार्थं नृपोत्तमः पंचाब्दलक्षणोपेतं धूपदीपस्रगर्चितं विधिवत्कालि कालीति जप्त्वा खड्गेन घातयेदिति स्वं च स्वगात्ररुधिरेण वक्ष्ये।
ब्राह्मणस्य न भविष्यति स्वगात्ररुधिरं दत्वा बलिं स्यामवाप्नुयात् मद्यं दत्वा ब्राह्मणस्तु ब्राह्मण्यादेव हीयत इति कालिकापुराणात् माषभक्तादिनातु ब्रा
ह्मणस्य बलिदानं भवति माषकुल्माषसैरेयादिषु बलिर्देशि स्वयं तु गिरिमूलं च न मद्यं बलिमेव च एतेन बलिस मांसितवाः तदौ छागसमास्सताः इति कालिका
पुराणात् एतच्चापि ब्राह्मणस्य मद्यमांसयाति पिष्टमेव भवति राजसी बलिदानार्थे नैवेद्यैः सामिषैर्दीपेति मांसवलिप्रधानोदः राक्षसत्वाभिधानात् रुद्रयामले ॥

कृ०र०
२३

ण्यकार्यं कुर्यात्तदुक्तं स्कान्दे स्तनैकपारणं कुर्याल्लवण्यां हि भवेदिति तदुक्तं पञ्जायो च प्रातरुत्थाय प्राजापत्यस्य शक्तितः इति
अङ्गिरास्तु न कार्यमित्याह नियमस्याप्यदौ नारीणां प्रपश्येदृतंशरजः उपोष्यैव तु ताराात्रिं स्नात्वा शेषं चरेद्व्रतमि
ति अन्यत्रापि नियमस्था व्रतस्था चरजः पश्येत्कथंचन त्रिरात्रं तु सम्पद्यैव व्रतशेषं समापयेदिति अत्र
व्रतावयवानां तरन्तरा अशक्तांचापल क्षणं स्त्रीबालाचारतो यत्र वस्थितिरिति कोटिते सर्वेषामेवा निर्मलत्वात् सका
रणीभ्रतवरत्नादिस्तत्त्वकमध्येपारणं कर्तव्यमित्यन्ये नमस्तु प्रतिभाति अत्र नवरात्रे हि अस्य पूजारूपत्वेन प्रधानत्वात्तस्य वा
नुपसाध्यत्वेन अशौचाभावात् ननु दानार्चनजपमिति निषेधात्तस्मादपि विनायक नियमरूपोपवासस्मात्यसंभवा दोशौ
चाते होमादि पूर्वैकपारणं कर्तव्यं प्राचीनशिष्टाचारोप्येवमेव येषां तु होमो न क्रियते तेषां पारणं भवत्येव अथ संक्षेपेण पूजा
क्रमः प्रतिपदादि प्रातरभ्यंगस्नानं कृत्वा सूर्यादिदेवताभ्यो व्रतं निवेद्याचम्य प्राणानायम्य उदङ्मुखो वारि पूर्णं ताम्रपात्रं
गृहीत्वा मासादि संकीर्त्य अमुक फलकामो देवीप्रीतिकामो वा अद्य प्रभृति नवमीपर्यन्तं उपवासादि नियमोपेतः शार
दनवरात्रविहितं देवपूजात्मकं व्रतं कलशस्थापनपूर्वकं असति प्रतिबंधके यथाशक्ति करिष्ये इति संकल्प्य ।
४ शोभनं कृत्वा चतुर्हस्तवेदिकायां मृत्तिकां धारिति भूमिं स्पृष्ट्वा तत्र ओं मधुपः समितिपवालिलिप्य आ कलशेष्विति कलशं संस्था
प्य इमं मे गङ्गे इति शुद्धजलेन आपूर्य गंधद्वारामिति गंधं या ओषधीरिति सर्वौषधीः काण्डात्काण्डादिति दूर्वां अश्वत्थे व इति पंचप
ल्लवान् स्योनापृथिवीति सप्तमृदः याः फलिनीरिति फलानि सहिरण्यानीति पंचरत्नानि हिरण्यरूप इति हिरण्यं युवा सुवासाः परिवीत इति
वासु वाससा इति वस्त्रं पूर्णादर्वीति पूर्णपात्रं निधाय तत्र वरुणमावाह्य पूजयेत् आवाहनमंत्रोप्ये हि दुर्गे महाभा
गे रक्षार्थं मम सर्वदा आवाहयाम्यहं देवी सर्वकामार्थसिद्धये अस्यां मूर्तौ समागच्छ स्थितिं मे कृपया कुरु रक्षां कुरु सदा भ राम
द्रे विघ्नं ध्वस्त नमोस्तु ते भगवति इहागच्छ इह तिष्ठ सुप्रसन्ना भव इति ततो जयंतीमंत्रेण ॐ दुर्गायै नमः इदमासनमि २३
त्यादि प्रयोगेणासनपाद्यार्घ्याचमनीयस्नानीयपुनराचमनीय वस्त्राचमनीयगंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यपुनराचमनीयफलतांबूलद
क्षिणादयात् पूजा मंत्रेषु विशेषः सर्वतो जयंती कलशांकरस्य सद्धृयौ विल्वपत्रं प्रयच्छामि पवित्रं तं सुरश्रेष्ठ प्राणप्रे

संकल्पश्रवणं कुर्याद्दशम्यां शावरोत्सवैरिति भविष्यपुराणात् ततः संप्रपूजिता देवी दशम्यां शावरोत्सवैरिति कालि
कापुराणाच्च पारणस्यापि निर्माल्यागरूपस्य विसर्जनोत्तरकालत्वात्तदपि विसर्जनोत्तरं दशम्यामेव कर्त्तव्यं अत
एव हेमाद्रौ योग्यवचनेन नवमीपर्यंतं व्रतमुक्तं आश्विने शुक्लपक्षे तु कर्त्तव्यं नवरात्रकं प्रतिपदादिक्रमेणैव
यावच्च नवमी भवेदिति अन्यत्रापि नवमीतिथिपर्यंतं वृद्ध्या पूजाजपादिकमिति एवं च विंध्यवासिन्या नवरात्रो
पवास इति भविष्योत्तरे च यत्तु आश्विने शुक्लपक्षे तु नवरात्रमुपोषितः नवम्यां पारणं कुर्याद्दशमीमिश्रितां न वेदिति
अस्य नाम्ना केनचिल्लिखितं वचनं तद्रत्नाकरे प्रामाणिकदीपिकादिनिबंधे प्राच्यनिबंधेषु चादर्शनादसंबद्धत्वाच्च अ
ष्टमीविद्धायां नवम्यां अष्टम्युपवासविधानात् तस्मै तथ्य कृत्याः उपोष्यत्वाच्च पारणविधानस्य असंबद्धत्व यद्वा पराष्ट
मीविद्धा नवमी त्रिमुहूर्त्ता लभ्यते तदा पूर्वेन नवम्या नवमीलक्षे जाते द्वितीयनवम्यां पारणा विधीयते दशमीमिश्रितां
चेदित्यनेन नतु उत्तरनवम्या नवम्यंते प्राप्तायाः पारणायाः बाधेन नवमीमध्य एव पारणा विधीयते यद्वा अष्टरात्रादिप
क्षविषयमिति संतोष्टव्यं तत्र योग्यनोक्ताः अयनानवरात्रं च सप्तपंचत्रिकादिवा एकभक्तेन नक्तेनायाचितो
पोषितेः क्रमादिति अत्रादिशब्देनाष्टरात्रद्विरात्रैकरात्रपक्षाः संगृहीताः इत्युक्तं हेतनिर्णये तत्रैव भविष्येपि
प्रथमा द्वितीया तृतीया चतुर्थी च नराधिप एतास्वेकभक्तेन प्रवर्ततिमनीषिणः नैवाशीतिशिवः पंचमी व्रतपा
षष्ठी सप्तमी चाष्टमी तु च उपवासपरो भवेत् त्यज्यं सुंडिकामुखंदृति अत्र सप्तरात्रपक्षो रुद्रयामले दुर्गोत्सवे न
तदेव उपवासस्य समुक्तं अष्टम्यादिकसहोमः ततः किं निर्भक्षयेदिति पंचरात्रपक्षोपि भविष्ये एकभक्तस्य पंच
म्यां षष्ठ्यां नक्तं च वर्तयेत् अयाचितस्तु सप्तम्यामष्टम्यां तु उपोषितः नवम्यां पारणं कुर्यादित्येवं पंचरात्रकोपि।
ति अन्ये तु पक्षाद्धेतनिर्णयेदृष्टव्याः नवनवरात्रशब्दानुपपत्तिः तस्यतत्रापि मतेपारिभाषिकत्वस्वीकारात्॥
येषां तु द्वितीयायुक्त प्रतिपदि कलशस्थापनं कृत्वा तद्दिनमारभ्य कुलाचारे योग्यनवम्यां पूजा होम ब्राह्मण भोजना
दिकृत्वा पारणमिति वक्ष्य कुलाचारे तेषां अनलतत्रै वाचरणं कुलाचारप्रमाणेभूतयास्यादिति अत्र सर्वकादौ पारा

जीतेति पत्रिकापूजायां विशेषो ऽन्यत्र मल्लैतावद्भूयः अस्यामेव दशम्यां राजा अथातः प्रस्थानं व्याख्यास्यामः इत्यादिना।
कृ०र० गोपथब्राह्मणोक्तविवाहमुहूर्ते उक्तं प्रास्थानिकं विधिं कृत्वा तेनैवोक्तं प्रास्थानिकं कुर्यात् प्रास्थानिकविधिश्च यथा।
२४ अथातः प्रस्थानं व्याख्यास्यामो राजन्ये जिगमिष्यत्सु पार्थिवा वा न स्वस्त्यादृढभयः सुवीराग्नोपवादयेरन् इच्छाले सत्ता।
स्मारुत्वादतः उदगयने सर्वपक्षे पुण्ये नक्षत्रे केशश्मश्रुलोमनखानि वापयित्वा स्नातोऽनुपहतवाससी कल्पयित्वा मैत्रे मुहूर्ते।
स्मारुत्वादतः उदगयने सर्वपक्षे पुण्ये नक्षत्रे केशश्मश्रुलोमनखानि वापयित्वा स्नातोऽनुपहतं लालम्य गृहे समिधे
मुपसमाधाय शांतिसंस्कारं कृत्वा वासोगंधः रजश्चावध्यायुरःस्थातारं स्थापयित्वाकर्त्तालाल गच्छन् तागहस्थे तिइंद्रस्त्वा
यपराजितेरायुध्यैः स्वस्त्ययनेशर्मवर्मभिः जनदनैश्चकृत्वा पार्थिवतिमाप्रमायुतिकृत्वाऽग्नागच्छन्तागहस्थे इन्द्रस्त्रातारमिन्द्रमेनाविद्रलंभ।
सीपाके नक्षत्रातिष्ठेजिष्णुरिन्द्र नरात्रज वश्रीतपंथानमास्थाय पूजयेदिशोपादायेत् इद्रत्रातारमिन्द्रमेनाविद्रलंभ।
पंसामोवरूणानिनीःपरिपातुपाश्वादितितीन्रविष्णुक्रमान्क्रामेति प्रस्थानं यथा अथापराजितदशम्यां पूर्वोक्त
विजयमुहूर्तेऽन्यं प्रास्थानिकमिमंसुपक्रम्य तद्व्यतेश्लोकाः अलंकृताभिषिक्तभृत्यवर्गैः परिष्कृतो तुरगकुंजरगवा
गाः वादित्रैनादपूरिताद्दिगंताशाः सुमंगलाचारपरंपराश्रीः राजा निर्गत्य भवनात्पुरोहितपुरोगमः प्रास्थानिकवि
धिं कृत्वा प्रतिष्ठेत्सर्वतोदिशि गत्वा नगरसीमांत वास्तुपूजां समारभेत् संपूज्य वाथ्यादिकयालाप्य जयेत्सयिरेवताः।
मंत्रैर्वैदिकपौराणैः प्रजपेत्सत्रामीतरं अमंगलानां शमनी शमनी दुष्कृतस्य च दुःस्वप्नराशमनी धन्या प्रपद्येहं शमीं शु
भां ततः कृताशीः पूर्वस्यां दिशि विष्णुक्रमान्क्रमेत् रिपोः प्रतिकृतिं कृत्वा आवाद्यमनसाचवतं शरेण स्वर्णपुंखे
न विध्येद्धृदयमर्मस्थलं दिशां विजयमंत्रांश्च पाठितव्याः पुरोधसा एवमेव विधिं कुर्याद्दक्षिणादिदिशास्वपि पूजांश्चिन्नां।
स्वसंपूज्य सांवत्सरपुरोहितौ गजवाजिपदातीनां अथ कौतुकमाचरेत् जपमंगलशब्देन ततः स्वभवनं विशेत् नीरा। राम
जयमानः पुरापाणिर्गोलोकाभिमुख मंगलं स्ववंपः कुरुते राजा वर्षे वर्षे सुमंगलं आयुरारोग्यमैश्वर्यं विजयं च समग्र २४
ति नाधयोव्याधयस्तस्य भवंति न पराजयः श्रियं पुत्रानवाप्नोति विजयं च सदा भुवीति ततः अपराजितापूजां कुर्या
सायाधा अथ आश्विनशुक्लदशम्यां ... ममसिद्ध्यर्थं यात्रायां विजयसिद्ध्यर्थं चापराजितापूजां करिष्ये इति संकल्प्य चंदना

मंत्रः ब्रह्मविष्णुशिवादीनां द्रोणपुष्पं सदाप्रियं ततो दुर्गे प्रपद्यामि सर्वकामार्थसिद्धये ततो नीराजनपुष्पांजलित्रयं।
दत्वा स्तुतिभिः स्तुत्वा प्रणम्य कृतांजलिः प्रार्थयेदेतैर्मंत्रैः महिषघ्नि महामाये चामुंडे मुंडमालिनि द्रव्यमारोग्यमैश्व
र्यं देहि देवि नमोस्तु ते कुंकुमेन समालब्धे चंदनेन विलेपिते विल्वपत्रकृतापीडे दुर्गेहं शरणं गतः सर्वमंगलमांग।
ल्ये इति सर्वमेव प्रत्यहं पूजनं देवीगृहे च घृततैलप्रदीपा रात्रौ प्रज्वालनीयाः वाद्यादिवादनं च कारणीयं अश
क्तस्य तु घंटावादनं घंटा भवेदशक्तस्य सर्ववाद्यमयी यतः इति वचनात् अष्टम्यां अर्धरात्रौ विशेषः पूजा गीतवाद्या
दिना जागरणं च नवम्यां एवं पूजयित्वा शुभां वलिदानं कार्यं होमश्च पूर्वोक्तप्रकारेण स्वगृह्योक्तविधिना का
र्यः एवं नवमीपर्यंतं पूजा कुमारीभोजनादि कृत्वा आचार्याय वस्त्रयुग्मं दक्षिणां च दत्वा दशम्यां प्रातः देवीं सर्ववस्तु पूजयि
त्वा स्तुवीत तत्र स्तोत्रं लिख्यते दुर्गां शिवां शांतिकरीं ब्रह्माणीं ब्रह्मणः प्रियां सर्वलोकप्रणेत्रीं च प्रणमामि सदा शि
वां मंगलां शोभनां शुद्धां निष्कलां परमां कलां विश्वेश्वरीं विश्वमातां चंडिकां प्रणमाम्यहं सर्वदेवमयीं देवीं स
र्वरोगभयापहां ब्रह्मेशविष्णुनमितां प्रणमामि सदा उमां विंध्यस्थां विंध्यनिलयां दिव्यस्थाननिवासिनीं योगिनीं यो
गमातां च चंडिकां प्रणमाम्यहं ईशानमातरं देवीं ईश्वरीं ईश्वरप्रियां प्रणतोस्मि सदा दुर्गां संसारार्णवतारिणीं य
इदं पठति स्तोत्रं शृणुयाद्वापि यो नरः स मुक्तः सर्वपापेभ्यो दुर्गया सह मोदते इति ततः कृतांजलिः सदेव श्रीसादिर्देवी[?]
के मंत्रैः प्रार्थयेत् आवाहितां विधिहीनं भक्तिहीनं यदर्चितं सर्वं भवतु तन्मेद्य देवि त्वत्प्रसादान्महेश्वरीति प्रसाद्य नमस्कृत्य
एकपुष्पं उं दुर्गायै नमः इत्यैशान्यां निक्षिपन् विसर्जयेत् तिष्ठ देवि च ... [?] गृहे च कुरुष्व मम कल्याणमष्ट
भिः शक्तिभिः सह गच्छ गच्छ परं स्थानं स्वस्थानं देवि चंडिके व्रज स्रोतोजलं वृद्ध्यै तिष्ठ गेहे च भूतये इति उत्थापयेत् त
तः स्रोतोजलसमीपं नीत्वा कुर्याद् देवि जगन्मातः स्वस्थानं गच्छ पूजिते संवत्सरे व्यतीते तु पुनरागमनाय वै इमां पूजां
मया देवि यथाशक्त्या निवेदितां रक्षणार्थं समादाय व्रज स्वस्थानमुत्तमं इति जले निक्षिप्य वादयेत् ततो गृहे आगत्य शांति
कलशोदकेन ब्राह्मणो रभिषिंचेत् ... प्रजापतिस्त्वमिति ... ब्राह्मणान्भोजयित्वा बंधुभिः सह भुं

का कृष्णमाहात्म्य
चंद्रजी का ॥ ६

शिवोऽग्रेमेन सदृश्यंसेआश्रमिनिर्गतायांलंखंजनाख्यंमेयोनमस्ते दर्शनफलतिथितत्वे श्रुले मुगोमुगजवा
कृ०र० जिमहेरिगेळुराज्यमदःकुमालः मुविशद्रेलमु भस्मास्थिकेशनखलोमतुमेप्रदृष्ट्वा दुःखंददातिबहुशःख
२५ ज० लु खंजरीटइति तत्रैव विरजंप्राणिकार्पासिडिरतुलाशकेजतारोमयंपामम्यामपिमयंसुराद्धि भिकीलली
भःसमुद्रालये नागमांबरकस्तूरगंधसलिलंदिव्यागलाचोत्तरे ऐशान्यांमरणंफलंवदेगदितंदिक्लक्षणंख
ञ्जने इयंचदशमीपश्चिमेतरे श्रवणयुक्तातदेवोत्तरा उत्तयेदशमीकिंचित्संपूर्णैकादशीमदे श्रवणर्क्षे
यदाकालेसांतिपविजयामिधा श्रवणर्क्षेतुपूर्णायांकाकुत्स्थःप्रस्थितोयतः उल्लंघयेयुःसीमानंतरदिनेऽपि
यतोनृपाइति काश्यपवचनात संपूर्णैकादशीतिवचनात्स्मार्कार्पेकालव्याप्तिनापासिता अन्यसर्वपक्षे
तुपर्वा दशम्यांतुजनैःसम्यक्पूजनीयापराजिता ऐशानींदिशमाश्रित्यअपराह्णेप्रयत्नतइति अपराह्ण।
स्यकर्मकालत्वाभिधानात आश्विनस्यतुशुक्लैकादश्यांकार्तिकस्नानारंभउक्तः पाद्मे आश्विनस्यतुमासस्य
याशुक्लैकादशीभवेत कार्तिकस्यव्रतानीहतस्यांकुर्यादारभेत्सुधीरिति विष्णुनातुतुलासंक्रांतिमारभ्यकर्त
व्यमित्युक्तं तुलामकरमेषेषुप्रातःस्नायात्सदाभवेत हविष्यंब्रह्मचर्यंचमहापातकनाशनमिति पूर्णश्चाश्वयु
6 जेमासिपौर्णमास्यांसमाहितइतिउक्तामासंपरमथात्रभक्त्यासमाप्येतकार्तिकपौर्णमास्यामिति हेमाद्रौलि
खितादित्यपुराणवचनेषु आरंभेप्रमाणं आश्विनपौर्णमास्यांकोजागरव्रतंसंग्रहेलिंगे आश्विनेपौर्णमास्यां
तुचरेज्जागरणंनिशि कौमुदीसासमाख्याताकार्यालोकविभूतये कौमुद्यांपूजयेल्लक्ष्मींइंद्रमैरावतेस्थितं॥
सुगंधिर्निशिसद्वेषःअक्षैर्जागरणंचरेत् निशीथेवरदालक्ष्मीःकोजागर्तीतिभाषिणी तस्मैवित्तंप्रयच्छामि।
अक्षैःक्रीडांकरोतियः नारिकेलंचपृथुकैःपितॄन्देवान्समर्चयेत् बंधूंश्चप्रीणयेत्तेनस्वयंतदशनोभवेदिति॥ राम
मदनरत्ने नारिकेलोदकंपीत्वाअक्षैर्जागरणंनिशि तस्मैवित्तंप्रयच्छामिकोजागर्तिमहीतले इदंचको। २५
जागरणव्रतंयदिनपौर्णमासी [illegible] परदिनेकार्यं [illegible] परेद्युर्निशीथव्याप्तिःपूर्वा॥

रिलिखितायां दलमध्ये ॐ अपराजितायै नमः इति अपराजितां तद्दक्षिणतः क्रियाशक्त्यै नमः इति विजयां तद्वामतः ॐ उमायै।
नमः इति विजयां पूजयित्वा ॐ अपराजितायै ॐ जयायै ॐ विजयायै नमः इत्याद्यावाहनाद्युपचारैः संपूज्य प्रणम्य चा
रूपां सुखप्रदेन विचित्रकनकोज्ज्वला जयादेवी शिवा भक्तान् सर्वकामान् ददातु मे काञ्चनेन विचित्रेण केयूरेण विभू
षिता जयप्रदा महामाया शिवभावितचेतसा विजया च महाभागा ददातु विजयं मम हारेण सुविचित्रेण भास्वत्कन
कमेखला अपराजिता रुद्ररता करोतु विजयं ममेति प्रार्थ्य हरिद्रारक्तवस्त्रेण दूर्वायुक्तां सर्षपकान् प्रदक्षिणे।
वलयाकारेण बध्नाम्यपराजिते यस्मात्त्वं सहिता रम्या सर्वकामार्थसिद्धये तस्मात्त्वां धारयाम्यहं भवा
पराजिते देवि मम सर्वसमृद्धये पूजितायास्त्वयि श्रेयो ममास्तु दुरितं हर इति वलयमभिमन्त्र्य जयेश्वरि देवि
दृश्याम्यनपराजिते धारयामि भुजे दक्षे जयलाभाभिवृद्धये बलं सौभाग्यं वलयमयि शत्रोपराजय त्वच्चरणाम्बे
पुत्रधनधान्यसमृद्धये इति मन्त्रेण दक्षिणबाहौ धारयित्वा इमां पूजां यथाशक्त्या निवेदयेत् रक्षार्थं तु सम
दयध्वजस्वस्थानमुत्तममिति विसर्जयेदिति सर्वे जना ग्रामात्पराजित्य ग्रामसीमानमुल्लंघ्य अपराजिताध्वज
येषु तथा पुराणसमुच्चये दशम्यां जनैः सम्यक् पूजनीया पराजिता ऐशानीं दिशमाश्रित्य अपराजिताप्रयत
न इति तां च प्रार्थयेज्जयं वलयुः आवाराजमनसीमानो बहिरैशानदिग्गतां शमीं पूजयित्वा अमंगला
नाशमनी शमनी दुष्कृतस्य च दुःस्वप्ननाशनी धन्या प्रपद्येऽहं शमनी शुभामिति तां प्रार्थयेयुः कश्चिदन्योऽपि मन्त्रः
शमी शमयते पापं शमी शत्रुविनाशिनी अर्जुनस्य धनुर्धारी रामस्य प्रियवादिनी करिष्यमाणयात्रायां यथा
कालसुखं मया तत्र निर्विघ्नकर्त्री त्वं भव श्रीरामपूजिते यथा रामोत्सवसात्रारामे रामोऽस्मिञ्जगतां मदं गीतवा।
दिव्रेतियैविः आनयेत्स्वगृहे प्रति तत्र मंगलवस्त्रादिधारणं स्वजनैः सह इति ज्योतिष देवानीराजनेराजाव
लब्धे यथाक्रमं शोभनं खंजनं पश्येज्जलोगमहादिस्मलि धाविति तन्मंत्रः लिखितेव नीलग्रीवशुभग्रीवस
वेकामफलप्रद पृथिव्यामवतीर्णोऽसि खंजरीटनमोऽस्तु ते वसन्तराजे सर्वगयुक्तो मुनिकुण्डरुद्रस्य तामपि

पुष्पाणि तु निपुष्पेन केशवं कार्त्तिके योऽर्चयेद्भक्त्या वाजपेयफलं लभेत् पाद्मे तुलसीदललक्षेण कार्त्तिके योऽर्चयेद्धरिं
कृ०र० पुत्रपौत्रयुतो निम्नः स लभते मौक्तिकं फलं स्कांदे निवेद्य केशवे मालां तुलसीकाष्ठसंभवां वहते यो नरो भक्त्या तस्य।
२६ नैवास्ति पातकं विष्णुधर्मे स्पर्शेत् पापानि लोमानि यावंति मालालोमकानि तावद्वर्षसहस्राणि वैकुंठे वसतिर्भवे
त् मालायुग्मं तु यो नित्यं धात्रीतुलसीसंभवं वहते कंठदेशे तु कल्पकोटिदिवं वसेत् तुलसीकाष्ठसंभूते मा।
ले कृष्णजनप्रिये विभर्मि त्वामहं कंठे कुरु मां कृष्णवल्लभं एवं संप्रार्थ्य विधिना मालां कंठगतेऽर्पितां धारयेत्का
र्त्तिके यो वै स गच्छेद्वैष्णवं पदं स्कांदे धात्रीछायां तु यः कुर्यात्पिंडदानं महामुने मुक्तिं प्रयांति पितरः प्रसादान्माधव।
स्य तु प्राप्यातिशयः धात्रीफलविलिप्तांगो धात्रीफलविभूषितः धात्रीफलकृताहारो नारायणो भवेत् धात्रीफल
हारो जीर्णधात्रीफलविषयः चातुर्मास्ये नूतननिषेधस्य स्पर्शितत्वात् धात्रीछायां स्नानाग्निस्यपोऽर्चयेच्चक्रपाणिनं॥
पुण्यपुष्पाश्वमेधस्य फलं प्राप्नोति मानवः तथा कार्तिके वर्जयेत्तद्विदलं बहुबीजकं माषमुद्गमसूराश्च चणकाश्च
कुलत्थकाः निष्पावा राजमाषाश्च शाकं कोविदारं दलं स्मृतं नूतनान्यपि जीर्णानि सर्वाण्येतानि वर्जयेत् नारदीये कार्त्ति
के वर्जयेत्तैलं कार्त्ति वर्जयेन्मधु कार्तिके वर्जयेत्कांस्यं कार्त्तिके शुक्लसंधितं तथा कार्त्तिके कृच्छ्रसेवी यः प्राजापत्यप
रोऽपि वा एकांतरोपवासी वा त्रिरात्रोपोषितोऽपि वा षड्वाद्वादशपक्षं वा मासं वा बहुवर्षाणि एकभक्तेन नक्तेन तथै
वायाचितेन वा उपवासेन भैक्ष्येण व्रजते परमं पदं काशीखंडे ऊर्जे यवान्नमश्नीयादेकान्नमथवा पुनः वृंताकसू
रणं चैव पत्रु कलिंगं बीजं च वर्जयेत् नारदीये ऊर्जे तान्क्षेपुपयस्तु मासं दामोदरप्रियं तिर्यग्योनिमवाप्नोति नात्र कार्या विचार
णा निर्णयामृते पौष्करे तुलायां तिलतैलेन सायंकाले समागते आकाशदीपं यो दद्यात् मासमेकं हरिं प्रति महतीं श्रि। राम
यमाप्नोति रूपसौभाग्यसंपदः तद्विधिः हेमाद्रौ भविष्यपुराणे दिवाकरेऽस्ताचलमौलिभूते गृहाददूरे पुरुषप्रमाणं युवा॥ २६
कृतं यज्ञियवृक्षदारुमारोप्य भूमावथ तस्य मूर्ध्नि: कृत्वा तत्राष्टदलाकृतीस्तु यामिभिर्विरचेद्दलानुसारी तलकर्णिका
यां तु महाप्रकाशो दीपः प्रदेयो ... तिलेन धर्माय हराय भूम्यै दामोदरायाप्यथ धर्मराजे प्रजापतिभ्यस्त्वथ स

नक्तादिव्रतयोगेतुरात्रियोगोविशिष्यतइति परेद्युःप्रदोषव्याप्तिःतदापरेद्युःकार्यं पूजारूपप्रधानकालव्याप्ति।
लाभात् यदातुपूर्वेद्युःनिशीथव्याप्तिःपरेद्युःप्रदोषमात्रव्याप्तिस्तदापूर्वा नक्तादिव्रतयोगेतुरात्रियोगोविशिष्यत।
इतिवचनात् इति [illegible] मणिप्रभ,तथा: अथाश्वयुजीकर्मेत्याश्वलायनः आश्वयुज्यां।
आश्वयुजीकर्मेति आग्रयणस्य [illegible] पौर्णमास्यांक्रियतेतदाश्वयुजीकर्मणासह तन्त्रेणकर्तव्यं इति
वृत्तिकृत् तंत्रतायामंगमनं [illegible] आग्रयणस्यकालान्तरसंभवेनएतदंगीकार
स्यास्ननुचितत्वात्कालान्तरस्य [illegible] इदंचापि [illegible] कार्यं अन्यथा।
नकार्यमित्यप्यत्र [illegible] कार्त्तिक्यां [illegible] दिवेनर:वेश्म
नरायकर्तव्यस्य [illegible] पौर्णमासीति [illegible] आश्वयुज्यां [illegible]
द्विजातये सम्प्रदत्तं [illegible] अथकार्त्तिकस्नानविधिः तत्रस्नानमंत्रः
कार्त्तिकेहंकरिष्यामिप्रातःस्नानंजनार्दन प्रीत्यर्थंतवदेवेशदामोदरमयासह इति अर्घ्यमंत्रः काशीखंडे व्र
तिनःकार्त्तिकेमासिस्नातस्यविधिवन्मम गृहाणार्घ्यं [illegible] नित्येनैमित्तिकेकृत्स्नेकार्त्ति
केपापनाशने गृहाणार्घ्यंमयादत्तं [illegible] सुवर्णरत्नकाश्चुयां
सुवर्णप्रदेनपुण्यवान् सुवर्ण [illegible] शतसमास्तपस्तप्त्वा [illegible] समवाप्य।
ते तत्कार्त्तिके [illegible] कार्त्तिकेबिंदुतीर्थेयो [illegible] परायणः स्नातस्यत्वनुदिनेभानोभानु
जातस्यभीःकुतइति [illegible] ब्रह्मपुराणेकार्त्तिकमधिकृत्य [illegible] तथा तत्रपंचनदे
[illegible] स्नातव्यंशीतलाम्बुनदीषु [illegible] काशीखंडे वाराणस्यांपंचनदे [illegible] स्नानात्कार्त्ति
केऽश्वमेधपुण्यभाक् [illegible] तत्रैव कार्त्तिकेमासि [illegible] बिंदुतीर्थेकृतस्नानोत।
यांमुक्तिर्नदूरतः पाद्मे कार्त्तिकमासे [illegible] जन्मकोटि [illegible] नारसिंहे [illegible]

कृ०र०
२०

तुरंगमात् ज्येष्ठाः अष्टाजघन्यां क्रमात् सुखांश्चैवोभितइति आश्विनकृष्णचतुर्दश्यां प्रापेण जलावास्यांतमासपक्षे।
ण आश्विनकृष्णत्रयोदश्यां प्रदोषे यमोद्देशेन संध्याकाले बहिर्दीपप्रदानं कार्यं तदुक्तं स्कांदे अश्वयुक्कृष्णपक्षे तु त्रयोदश्यां निशा
मुखे यमदीपं बहिर्दद्याद् अपमृत्युर्विनश्यति तत्र मंत्रः मृत्युना कालदंडाभ्यां कालेन श्यामया सह त्रयोदश्यां दीपदानात्सूर्यजः प्रीय
तां मम इति अत्रैव गोत्रिरात्रव्रतं हेमाद्रौ तत्र त्रिरात्रमुपवासः कृत्वा गोवर्धनपूजा चतुर्थे तिलहोमः द्वादशाष्टौ वा मिथु
नानि भोजनीयानि यथाशक्ति गोदानानि चेति कार्तिककृष्णचतुर्दश्यां प्रातरभ्यंगस्नानं कर्तव्यं तदुक्तं भविष्योत्तरे का
र्तिके कृष्णपक्षे तु चतुर्दश्यादिनोदये अवश्यमेव कर्तव्यं स्नानं नरकभीरुभिः अपामार्गस्य पत्राणि भ्रामयेच्छिरसो
परि आश्विनकृष्णपक्षे तु चतुर्दश्यां विधूदये तिलतैलेन कर्तव्यं स्नानं नरकभीरुभिः इत्यादि कार्तिककृष्णचतुर्दश्यां ... संयुक्ते तदा दीप
...मपि कृष्णपक्षे ... महाफल अलक्ष्मीपरिहारार्थमभ्यंगस्नानमाचरेत् इत्युक्तेऽपि संस्‌।
मलीभवेत् तैले लक्ष्मीर्जले गंगा दीपावलीतिथौ वसेत् अलक्ष्मीपरिहारार्थमभ्यंगस्नानमाचरेत् तत्र चतुर्दशी तावदभ्यंगदिनोदयप्रातः शक्र्या
ऊर्जातोन्मतीथौ तिदिनक्षये तत्राभ्यंगमदोषाय प्रातः पापापनुत्तयइति तत्र केऽप्येवं कवितायोदाक्षिणात्या वयस्त्वे।
समानार्थत्वात्प्रातः कालव्यापिनी ग्राह्या कश्चिदिनोदयइति पठितं तत्र केचिद्वा एव कवितायो ... सर्वेषु
दीपिकृत्य इति पाठः तदा चंद्रोदये कालिकी स्नानं ग्राह्या तत्र यावच्चंद्रप्रातः सूर्योदयेवा वर्तते सा खंडा सर्वेषु
दीपदानं ... प्रातः सूर्योदयेवा वर्तते तावत्येव समाप्तात स्नानं यमतर्पणं च कार्यं।
ब्रुदीपदानां कृष्णचतुर्दश्यां नित्य यावत्तरे च प्रातः सूर्योदयेवा वर्तते तावत्येव समाप्ता तस्यां स्नानं यमतर्पणं च कार्यं।
तत्र यमतर्पणं कार्यं धर्मराजस्य नामभिः यमाय धर्मराजाय मृत्यवे चांतकाय च वैवस्वताय कालाय सर्वभूतक्षयाय
च औदुंबराय दध्नाय नीलाय परमेष्ठिने वृकोदराय चित्राय चित्रगुप्ताय ते नम इति भविष्योत्तरे अभ्यंगस्नानानंतर राम
स्नानं तर्पणविधानात् तत्र कालविशेषानुक्तस्य चतुर्दशीनिमित्तकालव्यापिनी तस्यां पूर्वस्यामेव स्नानादि कार्यं संपूर्ण २०
स्यात् मृत्य: कृष्णपक्षे मानुषो भाग्ये यावत्तिन ... व्यापिकलास्यामिनी सापि पूर्वैव स्वकालतूत्तरः कालो गौणः सर्वस्य।
कर्मणः मुख्यगौणकालव्याप्तित्वात् पूर्वविद्धचतुर्दश्यां कार्तिकस्य सितेतरे प्रत्यूषसमये स्नानं कुर्यात् तत्र प्रयत्नतः।
तिचंद्रोदयपरत्वेन ... प्रत्यूषसमये प्रातः कालः ... मुख्यकल्पमिति केचित् युक्तं चेदं चंद्रोदयकालस्य मुख्य

पु०ए०२

त्पितृभ्यः प्रेतेभ्यस्त्वाथतमस्तितेभ्य इति कृत्यतत्त्वार्णवे अनंतपुराणे योनरःकार्त्तिकेमासिमांसंतुपरिवर्जयेत् संवत्सरस्यफलभा
तेमांसविवर्जनात् तत्रैवब्रह्मांडपुराणे तिसृष्वप्यग्निपीडद्यात्कार्त्तिकेमासिदीपकं अग्निष्टोमसहस्रस्यफलंप्राप्नोतिमानवः वराहपुरा
णे नगरेकार्त्तिकंकुर्याद्विशेषेणतुकार्त्तिकीं तीर्थेतुकार्त्तिकंकुर्यात्सर्वयत्नेनभामिनीति कार्त्तिककृष्णचतुर्थ्यांकस्यविशेषः संवत्सर
प्रदीपे आश्विनेकृष्णपक्षस्यचतुर्थ्यांरात्रियोगतः मन्मथेनस्थितः पूर्वोरजादशरपत्निया पूर्णिचतत्रसंपूज्यासर्वसौख्यविवृ
द्धये आश्विनेविमुखस्यवाङ्मुखेलितयोगोक्तं इयंप्रदोषव्यापिनीग्राह्याःउभयत्रप्रदोषव्यापित्वेपरेतितत्रैवोक्तं इयमेवकरकाभिधा सा चंद्रो
दयव्यापिनीग्राह्या दिनद्वयेतद्व्याप्तौसंकल्पकालमारभ्यसत्वात्परा कार्त्तिककृष्णसप्तमीवैकुंठकस्यादिः कार्त्तिककृष्णाष्टमीकरका
भिधामसरावेष्वन्येपुत्वप्रसिद्धा सापिचंद्रोदयव्यापिनीकार्या कार्त्तिककृष्णद्वादश्यांगोवत्सद्वादशीव्रतं तत्प्रदोषव्यापिन्यां।
कार्यं नक्तोवायदिवानारीनक्तंसंकल्प्यैतस्यांतुपक्षेमासामांकामेताश्चीपाद्रनैवगतमत्सरहस्तेनचनक्तभोजनपरा
मर्षात् प्रतीक्षेतागमंभर्तृयागवंतीभ्यानं तस्मरेत्ति गोष्ठागतासुसंध्यायांगोपूजाविधानात् दिनद्वयेप्रदोषसत्त्वेपूर्ववाक्या
त् सास्यपूजाशिवरात्रिरेषापरानिपुंहैमपंम्राहरकाभिधितवचनेनोत्तराद्विनिषेधाच्च पूर्वग्राह्या तत्रकर्त्तव्यमुक्तंभवि
ष्योत्तरे सवत्सांतुल्यवर्णांचशालिनींगांपयस्विनीं चंदनादिभिरालिप्यपुष्पमालाभिरर्चयेत् अर्घंताम्रमयेपात्रेकृत्वापु
ष्पाक्षततिलैः चंदनैःकुंकुमैर्गंधैःपुष्पैःकालोद्भवैस्तथा पादमूलेतुदद्यात्मंत्रेणानेनपांडव माताकद्रूणामित्येषमंत्रःक्षी
रोद्विजन्मनां स्त्रीशूद्राणांमहाबाहोमंत्रोपर्यपरिकीर्तितः क्षीरोदार्णवसंभूतेसुरासुरनमस्कृते सर्वदेवमयेमातर्गृहाणार्घ्यंन
मोस्तुते दत्वार्घ्यंतज्जलंसुरभ्यंसाक्षतंमूर्ध्निनिषिंचेत् पत्तामासादिसंमिश्रान्वटकांश्चनिवेदयेत् मंत्रः सुरभित्वंजग
न्मातर्नित्यंविष्णुपदेस्थिते सर्वदेवमयेग्रासंमयादत्तमिदंग्रस प्रार्थनामंत्रः सर्वदेवमयेदेविसर्वदेवैरलंकृते मातर्ममा
भिलषितंसफलंकुरुनंदिनी ततः तद्दिनेतापिकापक्वंस्थालीपक्वंयुधिष्ठिर गोक्षीरंगोघृतंचैवदधितक्रंचवर्जयेदि
ति हेमाद्रावाग्नेये कार्त्तिकःखलुमासोवैसर्वदेवमयोमहान् कृष्णपक्षेविशेषेणतत्रपंचदिनानितु पुण्यानितेषुयद्दत्तं।
तदक्षयंसर्वकामिकं नारदः आश्विनेकृष्णपक्षेतुत्रयोदश्यादिपंचसु तिथिषूक्तःपूर्वराजेनवानीराजनोविधिः नीराजयेत्तुदेवांश्चविप्रांश्चैव

कृ०र० २८ स्कन्दपुराणे लैङ्गे च वचनं किंविस्पष्टं तदेव लिखितं तत्र पूर्वार्धं तु पूर्ववत् उत्तरार्धं तु तस्यां प्रेतशमप्यु।
ल्कां गच्छेद्दिवपुरं नरः इति तथा कृत्यतत्त्वार्णवे लैङ्गेऽपि यां कांचित्सरितं प्राप्य कृष्णपक्षे चतुर्दशी यमुनायां विशेषे
ण नियतस्तर्पयेद्यमानिति अमायामपि प्रातरभ्यङ्गस्नानं कार्यं स्वःप्रभाते समुत्थाय अमावास्यां नराधिप स्नात्वा देवा।
न्पितॄन्भक्त्या संपूज्याथ प्रणम्य चेति भविष्योत्तरात् नारदेनापि तिथित्रये दीपावलिस्वन्मापि आयतत्र तैले लक्ष्मीरपां
दिवाश्रयं गङ्गानोंविहितं योऽकरे स्नातिस्थितरवाविंदुर्यः स्नाति युतोभवेत् पंचत्वगुदकस्नायी कृताभ्यङ्गविधिर्नरः मं
गलितो महालक्ष्मीमर्चयेत्क्षिप्रपूर्व मम्पुतइति अमावास्या कर्त्तव्य दीपदानं तु कृत्वा तु पार्वणश्राद्धमिति संनिधाय ततोऽप
राह्णसमय इति राज्ञः स्वयम्भे दीपमालाकुलेरम्ये विध्वस्तध्वान्तसंचये प्रदोषे दोषरहिते शस्ते दोषागमे शुभसृष्टम्भिः
धानात् ममक्रान्नलरं केत्वमितिप्रवर्धिष्ठिति भाति श्राद्धादिनीयप्रदोषव्यापिन्यां तस्यां दर्शभक्ते वतणापि मदा पूर्वेद्यु
रेव प्रदोषव्यापिन्यमावास्या श्राद्धयोग्या चद्वितीयदिने तदा पूर्वेद्युरेव प्रदोषे लक्ष्मीसंपूज्य दीपदानं कार्यं दिवा तत्र न भो
क्तव्यमेतद्बालातुरं जनात् प्रदोषसमये लक्ष्मी पूजयित्वा ततः क्रमात् दीपवृक्षास्तथा कार्याः शक्त्या देवगृहेषु चेति॥
आदित्यपुराणे तस्य प्रदोषकालत्वाभिधानात् कालविशेषे चक्रमस्यनादरणीयत्वात् परमार्थस्तु स्वकालप्राप्तं श्राद्ध।
मुपादेयात् क्रमस्याप्रविधानमेव औत्सर्गिकात्वं इति परे बहुभावव्यवहारविषयत्वेन तस्य प्राप्तत्वात् यदा तु दिनद्वये प्र
दोषव्यापिन्यमावास्या तदोत्तरा युग्मवाक्यात् हरैकरजनीयोगे दर्शः स्यात्कदाचन तदा विहाय पूर्वेद्युः परेद्युः सु
खरात्रिके लिखितत्वादिकृत वचनात् लक्ष्मीपूजनं तुलक्ष्मै नमः इति नाममन्त्रेण कार्यं पूजान्ते वरं प्रार्थना नमस्ते स
र्वदेवानां वरदासि हरिप्रिया या गतिस्त्वत्प्रपन्नानां सा मे भूयात्त्वदर्चनादिति तथा कुबेरायां प्रदोषे तु कुबेरं पूजयेदिति॥
तत्र मन्त्रः धनदाय नमस्तुभ्यं निधिपद्माधिपाय च भवन्तु त्वत्प्रसादान्मे धनधान्यादिसंपद इति दीपदाने मन्त्रः अग्नि।
ज्योतीरविज्योतिश्चन्द्रज्योतिस्तथैव च उत्तमः सर्वज्योतीनां दीपोऽयं प्रतिगृह्यतामिति सर्वदीपदानादिकृत्वा ब्राह्मणा
न्भांश्च बुभुक्षितान् भोजयित्वा स्वयमलंकृतो बन्धुभिः सह भुञ्जीत ब्राह्मणान् भोजयित्वा तैः संभोज्य च बुभुक्षितान् क्र राम २८

स्नात्प्रातःकालमात्मभावेगौणकालव्यापित्वेन प्रवृत्त्यास्य आवश्यकत्वमिति स्नानेतु तत्कालिक्यस्यामपि चतुर्दश्यां चंद्रो ॥८
दयस्व भवति तिथ्यादौ च मेषयावानुह्रासवृद्धिः परेद्युरिति तावज्ज्ञेयः सर्वेषु यद्दृष्टोपि स्वकर्मणीति स्वनारु
ह्रतिथिक्षयवृद्धिपेण ग्राह्यतः तत्रतिथौ अभ्यंगस्नानं स्नाने विशेषो ब्रह्मपुराणे अपामार्गमथो तुंबीं प्रपुनाट
मथापरं भ्रामयेत्स्नानमध्ये तु नरकस्य क्षयाप्तये तन्मंत्रः सीतालोष्टसमायुक्त सकंटकदलान्वित हर पापमपा
मार्ग भ्राम्यमाणः पुनः पुनरिति मंत्रलिंगात् सीतालोष्टस्यापि भ्रामणं सर्वैः सार्द्धं यमतर्पणं चोपवीतिना प्राचीनावी
तिना कार्यं यज्ञोपवीतिना कार्यं प्राचीनावीतिना वा यथा देवत्वं पितृत्वं च यमस्यास्तीति इतिवचनात् हेतूक्ति।
बलात् प्रयुक्तकृष्णतिलसहकृताञ्जलित्रयं दद्यात् धर्मविकल्पोऽयम् इमाद्रौ भविष्योत्तरे इतिस्नानोत्तर
तर्पणं संपूज्य देवताः इति स्नानोत्तरं नरकाय प्रदातव्यो दीप इति पठितं नरकाय नरकासुरोद्देशेनेति।
वदन्ति कश्चिन्नराकार्यो धर्म इति तत्त्वनिर्णये सायाह्ने दीपदानं तत्रैव ततः प्रदोषसमये दीपान्दद्यान्मनोहरान्
ब्रह्मविष्णुशिवादीनां भवनेषु मठेषु चेति अमावास्यादिदिनत्रयं प्रदोषे चतुर्दश्यादिदिनत्रयेपि प्रदोषेदीपदा
नानि कृत्वा परेद्युः स्नानं कार्यं अमावास्यायां प्रातःस्नानं कार्यं ज्योतिर्निबंधे तुलासंस्थे सहस्रांशौ प्रदोषे भूत
दर्शयोः उल्काहस्ता नराः कुर्युः पितॄणां मार्गदर्शनम् नरकस्थास्तु ये प्रेताः शस्त्रासकृन्मृतानां मृतदर्शयोः उज्ज्वलज्यो
तिषां देहदेहं यथासंभवं दीपेति तदनु अग्निदग्धाश्च ये जीवा येप्यदग्धाः कुले मम उज्ज्वलज्योतिषां दग्धास्ते यान्तु परमां
गतिमिति तद्विसर्जने यमलोकं परित्यज्य आगता ये महालये उज्ज्वलज्योतिषा वर्त्म प्रपश्यंतो व्रजंतु ते इति अन्यदपि
स्वं लोके ततः प्रेतचतुर्दश्यां भोजयित्वा लयो जनान् शैवान्विप्रान्स्वपाकाग्निवल्लोके महीयत इति मासपत्रस्याकिन्तु।
स्नात्तत्रदिने नरः प्रेतचतुर्दशीकाले सर्वपापैः प्रमुच्यते इति नक्तं प्रेतचतुर्दश्यां यः कुर्यात्क्षितिलुब्धके नतत्त्तु भाते नापि।
प्राप्नोति पुरुषो मीदृशमिति तथा कल्पतरौ भविष्ये कार्तिके सोमवारे तु शिवाः कृष्णचतुर्दशी तस्यामाराधितः स्थाणुर्न
येच्छिवपुरं ध्रुवं सोमवारविधान योगे महाफला इति तद्वृत्ति निर्णयामृते इयं सोमवारयुता विज्ञाय चांद्रत्तु

कृ० र०
५२

भक्त्या मत्पूजयेदिति स्कांदे चैव षष्ठे षष्ठे इति श्रीमाघ्मवर्णनं । परात्परतरं नास्ति श्रीशिवरात्रिव्रतात्परं । न पूजयंति
भक्त्येशं रुद्रं त्रिभुवनेश्वरं । जंतुर्जन्मसहस्रेषु भ्रमते नात्र संशय इति । तत्रैव स्कंदपुराणे ब्रह्मोत्तरखंडे
कामस्य च । शिवं च पूजयित्वा योगी तिव बहुदर्शी । मातुः पयोधररसं न पिबेत्स कदाचन । मम भक्तस्त्वयो
देवि शिवरात्रिमुपोषकः । गणत्वमद्वयं दिव्यं मद्वयं शिवशासनं सर्वान्भुक्त्वा महाभोगान् ततो मोक्षम
वाप्नुयादिति । तत्रैव पद्मपुराणे । अत्र च चंडालपर्यंतानामधिकारः । शिवरात्रिव्रतं नाम सर्वपापप्रणा
शनं । आचांडालमनुष्याणां भुक्तिमुक्तिप्रदायकमिति ईशानसंहितावचनात् । इति शिवरात्रिव्रतनि
10 र्णयः । एतद्व्रतं माघमासस्यापि युगादिः । दर्शे तु माघमासस्य प्रवर्तते द्वापरं युगमिति । स्कांदात् अमावस्या च
माघस्येति मात्स्याच्च । अत्र माघः अमांतमासेन ग्राह्यः ब्राह्मे देवैर्वर्तेतु । माघे पौर्णमासी युगादिरि
त्युक्तं । माघे च पौर्णिमा सोपि तु घोरं कलियुगं तथेति । विष्णुपुराणे । माघासिते पंचदशी कदाचिदुपैति यो
ए गं धरदि वारुणेन । ऋक्षेण कालः सपरः पितॄणां न ह्यल्पपुण्यैर्नृप लभ्यते सौ । तत्रैव चैतत्पूर्वश्लोक इ
र्थाकाले सततं यदि निपतेत् पितृभ्यः श्राद्धेयतः तृप्तिमवाप्नुवंति युगान्सहस्रं पितरस्तु तेनेति । अत्र माघमा
घः अमांतमासेन ग्राह्यः । वारुणे शततारका महाभारते । काले धनिष्ठा यदि नाम तस्मिन्भवेत्तु भूपाल
तदा पितृभ्यः । दत्तं तिलान्नं प्रददाति तृप्तिं वर्षायुतं तत्कुलजैर्मनुष्यैरिति । इयं मन्वादिरपि । फाल्गुनशुक्ल
नवमी अनंगनवमी संज्ञा । तथा ब्रह्मपुराणे । फाल्गुनामलपक्षे [illegible] नवमी या [illegible] ते । अनंता साम [illegible] एणी रा० मं०
५२

पीत्वा ॐ महादेवाय नमः इति विसर्जयेत्। इति। श्रीवृषध्वजायं चार्वी बिल्वपत्रैरखण्डैश्च यो लिंगं पूजये
त्स कृतः। सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवलोके महीयते। सर्वकामप्रदं बिल्वं दारिद्र्यस्य विनाशनं। बि।
ल्वपत्रात्परं नास्ति येन तुष्यति शंकरः। पुष्पाण्यपि च पत्राणि शिवस्य सदैव हि सारभविष्यस्कं
दादिवचनात्। मन्त्रेण शिवाय समर्पितं पुष्पं नैवेद्यादि तत्प्रसादरूपेण विष्णुनैवेद्यं तत्त्वं स्वयं नोपयो
ज्यं। स्पृष्ट्वा रुद्रस्य निर्माल्यं सवासा आप्लुतः शुचिः इति कालिकापुराणे। अग्राह्यं शिवनैवेद्यं पत्रं पुष्पं
फलं जलं। शालग्रामशिलास्पर्शात्सर्वं याति पवित्रतामिति। पादोऽपि हेः। दत्वा नैवेद्यवस्त्रादि नारद
नवचनं। पत्रं यत्नाच्छिवमुद्दिश्य पतति तत्र नैनं लभेत् लाभितेर्भविष्ये निषेधात्। निर्माल्यं यो हि मद्भक्त्या
धीरः साधारणं पिबति। मन्त्रपूतविभिन्नमधीयेन रः पापसमन्वितः। नरकेषु पतते घोरे तिर्यग्योनौ च संभ
वेत्। ब्रह्महा विष्णुविभक्तानि निर्माल्यं सप्रकृत् धारयेत्। तस्य पापं महद्दृष्टं नाष्णाति विष्णुर्मम ब्रतम् इति लैं
ङ्गपुराणवचनात्। अग्राह्यं शिवनाल्यमग्राह्यं। स्नानादिनाप्युक्तं नैवेति स्मार्त्तः। अपनीतं तत्र ग्राह्यमिति शैवाद
नः। शिवदीक्षारहितैर्ज्योतिर्लिंगातिरिक्तस्थेवान ग्राह्यमिति शैवाः। परिशिष्टवचनं। शालग्रामशिलासं
गात्सर्वं याति पवित्रतामिति उक्तत्वात्। पदार्थान्तरसमये न पंचायतनपूजायां शालग्रामस्थापितत्वसत्वा
न्नैवेद्यादि दोष इति शिष्टाः। समतुल्यत्वं शालग्रामशिलायां शिवनाभेर्यदा शिवपूजा क्रियते
तदा न दोष इति। इदं चाष्टवर्षात्प्रभृति नित्यं। वर्षे वर्षे महादेवं नरो नारी पतिव्रता। शिवरात्रौ महादेवं कामं

६०.१० यात् वृद्ध्यगर्गकरान्तरात्। लेकाः स्तवैरैः सं स्त्य दुर्गा तैर्हा स्म करैः। अस्मन्। रक्षां तिते यांदात कंगुडं
४२ पक्वान्नमेव च। होलिकापूजामंत्रः असृक्पाभयसंत्रस्तैः कृता त्वं होलिबालिशैः।
अतस्त्वां पूजयिष्यामि भूते भूतिप्रदा भवेति। होलिकादीपनं च प्रदोषे कार्यं। तथा च पृथ्वीचंद्रोद-
ये। दुर्वाससो वचनं। निशागमे तु पूज्येत होलिका सर्वतोमुखैरिति। तत्र भद्रायां सत्यां न कर्तव्यं। भद्रा-
२४ यां दीपिता होली राष्ट्रभंगं करोति। नगरस्य च नैवेष्टा तस्मात्तां परिवर्जयेदिति पुराणसमुच्चयवचनात्
। तत्र पूर्वेद्युः प्रदोषे भद्रयाः अभावे तत्रैव कार्यं। यदा तु तत्र भद्रा भवति तदा ... चेद्भवेत्
प्रोक्तः सूर्योदयः स्मृत इति। पारिभाषितसूर्योदयात्पूर्वं भद्रान्तं भवति चेत् होलिकादीपनाय यदि कश्चि-
त्कालो लभ्यते तदा प्रदोषव्यापिन्यां तत्रैव कर्तव्यं। राकायां पूर्वा दृष्टा चेत्तु दृष्टा परा भवेत्। हो-
लां भद्रावसाने तु निशीथान्ते विदीपयेदिति। भविष्योत्तरात्। यदा तु पूर्वदिने भद्रारहितकालो न
लभ्यते उत्तरदिने च सूर्यास्तात्पूर्वमेव पौर्णमासी समाप्तिस्तदा भद्रापुच्छे कार्यं। प्रतिपत्सु यानि कार्याणि शु- वेदी १०
शुभानि त्व २ भानि तु। तानि सर्वाणि सिध्यन्ति विष्टिपुच्छे न संशय इति। लल्लवचनात्। विष्टिपुच्छमुक्तं ज्योतिषे। म-
ध्ये न वे नाड्यो भद्रापुच्छं प्रकीर्तितम्। क्रमेण अवलेपदे ... क्रमेण सितेतर इति। इषु ४ अर्क १२ न-
वो ९ २० ... स्मिन्नेव पक्षे प्रदोषव्यापिनी पौर्णमासी सार्धयामत्रयपरिमिता अधिका वा प्रतिपच्चोत्तरदिने व-
र्धिष्णुः सा तदा पौर्णमास्युत्तरा ... प्रदोषे एव कर्तव्या। न तु पूर्वरात्रौ विष्टिपुच्छे। तथा भविष्योत्तरे। राम० ४३

सर्वपापहरामता। स्नानदानादिकेष्वर्थः। तथा। फाल्गुनामलपक्षस्य पुष्यर्क्षे द्वादशी तु या। गोविंदद्वाद
शी नाम महापातकनाशिनी। अस्यां गोविंदप्रीत्यै उपवासादि कार्यं। इयमेव सारस्वतकल्पादिः। फाल्गुन
योर्मासयोरमावास्यायां विशेषः कृत्यतत्वार्णवे। फाल्गुन्याममायां स्नाने मादितीर्थपापहारिणि। अस्यां श्राद्धम
क्षय्यं ज्ञानः पर्णकूरः प्राशनी। तीर्थस्नानं धेनुस्तु ज्येष्ठा मा पुत्रदं द्रोदयेमति। नर स्पेगीतेल थावाघेः कार्यस्त
न्नमजागरः इति। अस्यां उपवासविधानाभावात्स्नानं कार्यं। अत्र दानत्वे शेषमाह देविभस्तुः। फाल्गुनी पुष्करा चे
त्स्यात्तस्यां वाससा पसंस्कृतं स्वास्तीर्णं शयनं निवेदयेद्भार्यां मनोज्ञां यशवती द्रविणवातं वा सोति
नापि भर्त्रीरमीति। पक्षस्य दक्षिणं शयनं स्वाप्यावत् श्रीवत्सवत्। य या दानेन केशवेति। अस्य मासे
अस्यामेव होलिकोत्सवः। भविष्योत्तरे। अथ पंचदशी शुक्ला फाल्गुनस्य नराधिप। सर्वलोकस्य। तथा
२५ यथा तदिता लोका रमंतु हसंतु च। दारुजानि च वेष्टानि गृहे नित्वा समरोत्सुकाः। योधा शस्त्राविनिर्गता तुष्टि
भावः संप्रहर्षिताः। संचयं शुष्ककाष्ठानां पलालानां च कारयेत्। तत्राग्निं विधिवद्धुत्वा रक्षोघ्नैर्मंत्रविस्त
रैः। ततः किलकिलाशब्दैः तालीशब्दैर्मनोरमैः। तमग्निं त्रिः परिक्रम्य गायंतु च हसंतु च। जल्पंतु स्वेच्छ
या लोकाः निःशंका यस्य यन्मतं। भगं वक्तु विविधैः शब्दैः क्रीडंते यद्देभावयत्। विस्तारयंतु गायंतु सहसे
नामतत्पर्वे। सर्वदुष्टापहो होमः सर्वरोगोपशांतिदः। क्रियतेस्यां द्विजैः पार्थ तेन सा होलिका स्मृता। अ
स्यां निशागमे पार्थ संरक्ष्याः शिशवो गृहे। गोमयेनोपलिप्ते च सचतुष्के गृहांगणे। आकारयेच्छिशुप्रा

पु०२० स्थापयेत्पीठमध्ये तु वस्त्रोत्तरच्छदं। अग्रतः पूर्णकलशं आम्रपल्लवैर्युतं। सावतंसहिरण्मयं वसितं वै
४४ दनचर्चितं। आसनेचोपविश्याथ समस्तेषोडशेन भारत। अर्घं देयं त्वं दैनेनारी अश्वगंगासुलक्षणां। पद्म
गोसरयोः पञ्चकं पुष्पं विमलं सिता वसुधा मंत्री रोतं च द। पूर्वी तता न्वितं। वर्धापयित्वा स्वाङ्गं सु
रा रोगपद्मदृषे। वसुधा च मिलित पदाद रम्पमूर्धानं च दनेन चार्घं ये दिस्यर्घः। तच्च दनं वर्धापयित्वा किंचि
द्व शोष्य। पश्चात्तु प्राशयेद्विद्वान् च तनुं पंसचंदनं। मलोमवस्त्रसा पूजा अरविभिः संप्रदर्शिता। प्राशनमं
त्रम्। दूतमगंधवसंतसमायुक्तं कुसुमंतव। सचंदनं। ... विना म्य घृ सर्वकाम समृद्धये। अनंतरं द्विजेंद्राणां
सत्तमां गा धवदिनां। इध्याह्वानं पयोघृतं या कामोमेमे प्रयतामि। ततो भोजनवेलायां प्राप्तं तपावकेन तेन दि
शाशये सुप्रथमं पात्रेतत्तो भुंजीत कामतः। एवं कृत्वा तु सफलं शास्त्रोक्तं फाल्गुनोत्सवं। प्रतीमासेनासि ध्रं
ते तस्य सर्वे मनोरथा इति। इति फाल्गुनकृत्यं। अथ मलमासकृत्यं। हेमाद्रौ पद्मपुराणे। विष्णुरूपस
स्नात्स्तु मलमासे तु पूजयेत्। एकैकेन दिने दत्तो विष्णुमवाप्तिरजितः। मलमासस्तु पापानां माले नः
पापसंभवः। तस्य पापविशुद्ध्यर्थं मलमासव्रतं चरेत्। दिने दिने प्रदेयानि विधिना नानि भक्तितः। ... प्रतिदिनाद
ततुलसिस्त्रैता। आहारः सर्वदेवानां तन्मेकुर्वे तु मंगलं। यावत्तितत्राष्ट्रेत्राणि अपूपानि दात्रिंशच्च
तयुक्तानिकं स्यापात्रयुतानि च। तन्मंत्रः। विष्णुरूपी सहस्रांशुः सर्वपापप्रणाशनः। अपूपान्नप्रदानेन
मम पापं व्यपोहतु। अधिमासे तु संप्राप्ते गुडसर्पिः समायुतान्। इत्यादेन नाम त्रंगं त्र्य स्त्रीषा इत्यपकान् रा०म०
४४

का र्यम्३

साध्यामत्रपंचदश्यां। हेतोर्ये द्विवसेयदा। प्रतिपद्धर्मिनानुलदासाहे। लिकास्य तेति। एवं सति यास्तराद
नेपीकृत्स्नेप्रदोषेन देवदेवो यावर्त्तते सामुत्तरामुत्तरा। पूर्वोक्तं तु पूर्वं विद्धा यायुत्तमुत्तरत्रप्रदोषा सर्वेषां सप्र
भावे चतुर्थ्येप। ननु पयःपूर्वरात्रैः सर्वाभयामापाउत्तरादिनप्रदोषव्याप्तौ एव मासीष्टोपयुक्तो ये चंद्रग्रहणाद्यं।
तस्तदा सर्वेषामेव वर्णानां स्तक्रेराकृदर्शनस्य सम्पादित्वाभिधानात्तदपि तत्रक्रतो। लिकादीपनं। उक्तं तेषां
न्यायकर्मांगणि कुर्वीत व्रतमत्र विवर्जयेदिति वचनात्। स्नानोत्तरं नीराजनेशिष्यके ष्वधिकारविधानात्
13 काम्यानि तु ग्रहणात्सर्वं ग्रहेणोत्तरं चान्द्रं चाह्निनपर्यंतं नभवं स्पेव। तथा च ज्योतिर्ग्रंथे। ग्रयोदश्यादितो
वर्ज्यादिनानां नवकं ध्रुवं। मांगल्येषु समस्तेषु ग्रहणे चंद्रसूर्ययोः। पूर्वदग्धादि स्तनीयांस्तेव धर्ज्ञ्यं ग्रहेस्य
तः। एकादश्यादिकःसौरे चतुर्थ्येतः सकीर्तितः। खंडग्रहे त्वयोः प्रोक्तं उभयत्रादिनद्वयामिति। स्नानापूर्वा
जा। दात्तत्रैव। नित्ये नैमित्तिके जपहोमयज्ञक्रियासु च। उपाकर्मणि चोत्सर्गे ग्रहवेधोन विद्यत इति। अत्रैव
कृत्यविशेषः कृत्यचिंतामणौ व्यासः। नरो दीपालागतं दृष्ट्वा गोविंदं च हृषीकेशं। फाल्गुनं संयतो भूत्वा गो
विंदस्य पुरं व्रजेत्। इयं मन्वादिरादौ। एतद्गुल्गुद्गप्रतिपादि कृत्यविशेषोत्तरे। कृत्वा वश्यकर्माणि संतर्प्य पि
तृदेवताः। वंदयेद्धि। लिकाभूतिं सर्वदुष्टोपशांतये। मंत्रेणानेन राजेंद्र पच्यमाने निबोध मे। वंदिता सि सुरें
द्रेण ब्रह्मणा शंकरेण च। अतस्त्वं पाहि नो देवि भूते भूतिप्रदा भवेति। तथा। तत्रैव। अष्टचे माधवे मासि प्रति
पद्युदिते रवौ दिवि तिउपक्रम्य। संधितेच चिनेनैव उपालिप्य गृहाजिरे। चतुष्कं कारयेत् ब्रह्मवादिनेः शुभैः। तत्राप्ये